

VIOLENȚA ECONOMICĂ - VICIU DE CONSIMȚĂMÂNT LA ÎNCHEIEREA ACTELOR JURIDICE CIVILE?

Conf. dr. Roxana Matefi
Prof. dr. Titus Prescure

Abstract

The present study aims to answer a question which has raised a series of polemics in the French doctrine, namely: To what extent can economic violence be qualified as a vice of consent to the conclusion of a civil legal act, respectively a contract? If the French legislation gave an affirmative answer to such a question, expressly regulating this kind of violence in the art. 1143 of Ordinance no. 2016-131 of 10 February 2016 and thus categorically defining the violence, this study will try to explore and evaluate the necessity and usefulness of adopting such a legal solution in the legislation Romanian, too.

Keywords: *consensus, violence, co-contractor, economic dependence, coercion*

1. Considerații de ordin general privind viciul de consimțământ al violenței, în dreptul românesc actual

Definiția legală a violenței¹ o regăsim în art. 1216 alin. (1) C. civ., text care califică acest viciu drept „temerea justificată indusă, fără drept, de cealaltă parte sau de un terț”, în scopul de a determina cealaltă parte să contracteze. Temerea justificată²

¹ Reglementarea violenței o regăsim încă din Codul Calimach, v., în acest sens, C.I. Murzea, R. Matefi, *Evoluția statului și dreptului românesc*, Ed. Hamangiu, București, 2015, p. 76.

² În doctrina de specialitate, am identificat și o propunere de lege ferenda, vizând înlocuirea expresiei „temere justificată” utilizată de alin.1 al art. 1216 C. civ. cu aceea de „temere întemeiată”. Autorul vizat, a formulat următoarea propunere de enunțuri ale textelor alin. (1)-(3) ale art. 1216: Alin. (1), „Contractul încheiat sub imperiul unei temeri întemeiate, determinată de constrângerea morală exercitată de cealaltă parte sau de un terț ori provocată de starea de necesitate, fără ca partea amenințată să aibă posibilitatea rezonabilă de a evita încheierea lui , poate fi anulat”. Alin. (2), „Temerea este întemeiată când partea amenințată putea să creadă, că în lipsa consimțământului său, persoana sa, persoane apropiate sau bunurile acestora sunt supuse unui rău grav și iminent”. Alin. (3), „Existența temerii întemeiate se apreciază în raport de vârsta, starea socială, pregătirea, experiența, sănătatea persoanei asupra căreia s-a exercitat violența precum și de orice altă împrejurare relevantă

este, potrivit doctrinei, aceea „pe care poate s-o aibă o persoană înzestrată cu o rațiune normală”³.

Pentru a fi în prezența violenței⁴ se impune ca temerea să fie „de așa natură încât partea amenințată putea să creadă, după împrejurări, că, în lipsa consimțământului său, viața, persoana, onoarea sau bunurile sale ar fi expuse unui pericol grav și iminent”⁵.

Existența viciului de consimțământ al violenței se apreciază în funcție de o serie de factori pe care legiuitorul îi enumeră cu caracter exemplificativ în cuprinsul alin. (4) al art. 1216 C. civ., respectiv „vârsta, starea socială, sănătatea și caracterul celui asupra căruia s-a exercitat violența, precum și orice altă împrejurare ce a putut influența starea acestuia la momentul încheierii contractului”.

Sintagma „orice altă împrejurare” întrebuințată de legiuitor în finalul enumerării lasă deschisă lista cauzelor în raport cu care instanța de judecată ori cea arbitrală va putea aprecia asupra existenței violenței la încheierea unui act juridic civil determinat.

Art. 1219 C. civ. conține și o binevenită și necesară completare/precizare, excluzând din sfera violenței „simpla temere izvorâtă din respect”, concepută ca suport motivațional al deciziei de a consimți la încheierea unui act juridic. Textul menționat are în vedere, așa-numita **temere reverențiară**, în conținutul căreia, atât doctrina cât și jurisprudența includ, pe lângă temerea care își are izvorul în respectul pe care-l datorăm, în anumite circumstanțe personale, cocontractantului și pe aceea care rezultă dintr-o anumită politețe, din bun simț sau frica de a nu cădea în ridicol într-o anumită situație, astfel încât acționăm contrar voinței noastre.

Sunt de amintit în acest context și dispozițiile art. 1218 C. civ., potrivit cărora contractul încheiat de către cel aflat în **stare de necesitate** este anulabil, cu condiția ca cealaltă parte să fi profitat de această stare de fapt, soluție normativă prin care legiuitorul asimilează cu violența starea de necesitate, dar numai dacă o astfel de formă de constrângere cu ocazia emiterii consimțământului a fost acompaniată de reaua-credință a părții care a înțeles să se folosească – în mod neonest și/sau abuziv – de presiunea pe care o generează starea de necesitate asupra psihicului celui în cauză.

În plan științific, violența a fost cercetată și clasificată în funcție de mai multe criterii de referință, pe care le vom enunța în continuare. Astfel, în funcție de

în cauză” (S. Neculaescu, *Reflecții privind violența ca viciu de consimțământ. Drept comparat*, în Revista Universul Juridic nr. 8/2017).

³ C. Hamangiu, I. Rosetti-Bălănescu, Al. Băicoianu, *Tratat de drept civil român*, vol. I, Ed. All Beck, București, p. 86.

⁴ Pentru un studiu amănunțit asupra violenței, v. S. Neculaescu, *Reflecții privind violența ca viciu de consimțământ. Drept comparat*, Revista Universul Juridic nr. 8/2017.

⁵ Art. 1216 alin. (2) C. civ.

efectele generate, violența poate fi una **fizică** (*vis*), ipoteză în care amenințarea va viza integritatea fizică a cocontractantului, libertatea acestuia sau chiar bunurile sale, sau **o amenințare psihică** (*metus*), caz în care, valorile asupra cărora poartă amenințarea sunt de natură morală, precum onoarea celui amenințat.

Potrivit criteriului de clasificare care vizează **natura amenințării**, vom distinge între **amenințarea legitimă**, care fiind exercitată în limitele legale și care nu are natura unui viciu de consimțământ și **amenințarea nelegitimă**, care, după cum se poate deduce cu ușurință din conținutul semantic al sintagmei, încalcă dispozițiile legii, astfel că aceasta din urmă se circumscrie sferei viciilor de consimțământ. Se impune a face o precizare în acest context, referitoare la prevederile art. 1217 C. civ. care sancționează ca violență și „temerea insuflată prin amenințarea cu exercițiul unui drept făcută cu scopul de a obține avantaje injuste”. Astfel, chiar dacă se amenință cu exercițiul unui drept, în măsura în care aceasta este făcută cu scopul de a obține avantaje injuste, **o astfel de amenințare devine un viciu de consimțământ**, tocmai pentru că finalitatea unei astfel de amenințări este una contrară normelor legale, în primul rând, principiului constituțional al exercitării cu bună-credință a drepturilor subiective.

Cât privește **structura viciului de consimțământ al violenței**, identificăm atât **un element obiectiv**, concretizat în amenințarea cocontractantului cu un rău de o anumită natură, cât și unul subiectiv, care se referă la inducerea în conștiința cocontractantului a acelei temeri justificate, în mod nelegitim.

Întrucât, în prezența unei violențe cu relevanță juridică pentru valabilitatea unui act juridic, avem de a face cu o acțiune umană realizată fără intenția de a produce efecte juridice licite, aceasta trebuie calificată ca fiind **un fapt juridic**. Așa fiind, legiuitorul permite ca proba acestuia să se facă cu orice mijloc de reglementat de lege, îndeosebi prin proba testimonială și prin mărturisire. Sub aspectul sancțiunii aplicabile în cazul actului juridic afectat de un astfel de viciu, aceasta va fi **nulitatea relativă**.

Cât privește **subiectul de drept** în raport de care se exercită violența, legiuitorul prevede că acesta poate fi atât **cocontractantul, cât și o persoană apropiată acestuia, precum soțul, soția, ascendenții sau descendenții cocontractantului**⁶, fără ca această enumerare să fie una exhaustivă.

O întrebare care s-ar putea ridica, atât în plan teoretic cât și practic, este aceea de ști cu certitudine, dacă victima unei violențe-viciu de consimțământ poate fi **doar o persoană fizică sau și o persoană juridică?** Problema pare a fi tranșată de ipotezele avute în vedere de art. 1216 C. civ., în special, de cea avută în vedere de alineatul 4, potrivit căruia „în toate cazurile, existența violenței se apreciază ținând seama de *vârsta, starea socială, sănătatea și caracterul celui asupra căruia s-a exercitat violența*, precum și de o altă împrejurarea ce a putut influența starea acestuia la

⁶ A se vedea art. 1216 alin. (3) C. civ.

momentul încheierii contractului”. Ar rezulta din acest text că numai o persoană fizică poate fi victima violenței, viciu de consimțământ, fie atunci când încheie un act juridic în nume propriu fie ca mandatar al unei alte persoane fizice⁷.

În pofida acestei aparențe, apreciem că și o persoană juridică poate fi victima unei violențe – viciu de consimțământ, în situația în care, asupra reprezentantului legal al acesteia cu ocazia încheierii unui act juridic, în numele și pe socoteala persoanei juridice, se va exercita asupra lui, din partea cocontractantului ori a unui terț în convență cu acesta, o acțiune violentă de natură să-i vicieze consimțământul. O astfel de concluzie, este fundamentată de prevederile art. 209 alin. (2) și ale art. 218 C. civ., conform cărora, persoana fizică care exercită calitatea de organ de administrare are dreptul de reprezentare a persoanei juridice față de terți încheind acte juridice în limitele puterilor conferite⁸, acte juridice care sunt calificate de lege ca fiind actele persoanei juridice înseși [alin. (1) al art. 218]. Așadar, putem afirma și conchide că viciera prin violență a consimțământului unei persoane fizice reprezentant legal al unei persoane juridice cu ocazia încheierii unui act juridic în calitate de organ de administrare, va putea antrena și viciera consimțământului persoanei juridice, în condițiile art. 1216 și ale art. 1299 C. civ.

2. Momentul la care se exercită violența

O altă problemă asupra căreia merită să ne oprim atenția vizează momentul în raport de care vom aprecia existența sau nu a viciului de consimțământ al violenței. Pentru a răspunde la această întrebare ne vom raporta la aspectele care particularizează instituția nulității actului juridic civil întrucât, așa cum am văzut la începutul analizei noastre, sancțiunea care intervine în cazul actului juridic afectat de violență este doar aceea a nulității relative.

Or, în materia nulității, pentru a ne afla sub incidența acestei cauze de ineficacitate a actului juridic civil, este necesar ca acele cauze care generează nulitatea să fie anterioare sau cel mult concomitente încheierii actului juridic, nicidecum ulterioare acestui moment. Pe cale de consecință, și în materie de violență, amenințarea exercitată asupra cocontractantului trebuie să fie cel mult concomitentă încheierii actului juridic civil. Soluția este confirmată și de jurisprudență, care reține că „amenințarea exercitată de pârâtă în faza executării contractului nu este de natură să afecteze valabilitatea acestuia⁹”.

⁷ A se vedea și reține prevederile art. 1299 C. civ., conform cărora „contractul este anulabil atunci când consimțământul reprezentantului este viciat. Dacă însă viciul de consimțământ privește elemente stabilite de reprezentat contractul este anulabil numai dacă voința acestuia din urmă a fost viciată”.

⁸ Se impune a reține că tot actul persoanei juridice însuși se consideră și acela încheiat cu depășirea puterii de reprezentare conferită prin actul de constituire/înființare ori prin statut, așa cum prevede în mod neechivoc, textul alin. (2) al art. 216 C. civ.

⁹ I.C.C.J., s.com., dec. nr. 2515 din 14 septembrie 2004, în P.R. nr. 3/2005, p. 50 *apud* L.C. Stoica, *Ineficacitatea actului juridic civil*, Practică judiciară și reglementarea din noul Cod civil, ed. a 2 a, Ed. Hamangiu, București, 2012, p. 29.

3. Violenței economice în dreptul francez – particularități

Unul dintre viciile de consimțământ care a generat o serie de polemici în literatura juridică franceză este **violența de natură economică**, care își găsește reglementarea legală în conținutul Ordonanței nr. 2016-131 din 10 februarie 2016 **privind dreptului contractelor și a regimului general de probă a obligațiilor**, ordonanță pe care doctrina franceză¹⁰ o califică drept una dintre cele mai importante de la adoptarea Codului Napoleon din 1804 și care impune condiția **avantajului evident excesiv determinat de abuzul de dependență**, condiție reclamată de către doctrină.

Astfel, articolul 1143 din Ordonanța anterior menționată prevede că **„există violență și atunci când un dintre părți, abuzând de starea de dependență în care se află partea cocontractantă, obține de la aceasta un angajament pe care nu l-ar fi obținut în lipsa unei astfel de constrângeri și care atrage un avantaj evident excesiv”**.

După cum rezultă din textul normativ anterior enunțat, pentru a ne afla în prezența violenței, **trebuie să fie îndeplinite cumulativ următoarele condiții:**

1. existența unui raport de dependență între părțile contractante;
2. partea aflată în poziție dominantă să se folosească de această poziție de dominanță;
3. obținerea unui avantaj vădit excesiv.

Această nouă formă de violență care își găsește reglementarea în cuprinsul Codului civil francez este diferită de violența economică, a cărei existență era recunoscută în jurisprudență¹¹. În contextul noului articol 1143 din Codul civil francez, **starea de dependență reglementată nu presupune cu necesitate doar o dependență economică**. Astfel, domeniul de aplicare al acestui text pe care îl va stabili practica judiciară, poate îngloba inclusiv dependențele de natură psihologică¹².

Se pune întrebare firească, ce ar trebui să înțelegem prin **dependență**, într-o astfel de ipoteză normativă?

În acest demers vom porni, de la **definiția dependenței**, așa cum o regăsim în Dicționarul general al limbii române, care o califică drept „stare de subordonare” sau „lipsa de autonomie¹³”. În ipoteza dată, avem în vedere o stare de dependență în care se află partenerul contractual care se vede constrâns să consimtă un act

¹⁰ A se vedea *Reforme du droit des obligations*, Dalloz, 2016, p. I.

¹¹ Potrivit unei decizii a Curții de Casație franceze „simpla exploatare abuzivă a unei situații de dependență economică, făcută pentru a profita de temerea unui rău care amenință direct interesele legitime ale unei persoane, poate vicia prin violență consimțământul acesteia” (Civ. 1re, 3 avr. 2002, n° 00-12.932) apud <http://actu.dalloz-etudiant.fr/a-la-une/article/reforme-du-droit-des-contrats-du-regime-general-et-de-la-preuve-des-obligations-la-violence-p/h/d73b7556f94135ed5a65fc7167674fd4.html>.

¹² <http://actu.dalloz-etudiant.fr/a-la-une/article/reforme-du-droit-des-contrats-du-regime-general-et-de-la-preuve-des-obligations-la-violence-p/h/d73b7556f94135ed5a65fc7167674fd4.html>.

¹³ V. Breban, *Dicționar general al limbii române*, Ed. Enciclopedică, București, 1992, p. 262.

juridic, la încheierea căruia nu și-ar fi dat acordul în alte condiții, act de natura a-i crea un avantaj excesiv celeilalte părți care abuzează de starea acestuia de dependență.

S-a exprimat opinia potrivit căreia vorbim despre **abuz de dependență și nulitate a contractului**, atunci când la întrebarea „semnezi sau nu?”, una dintre părți nu are varianta unui răspuns negativ¹⁴.

În aprecierea noastră, violența economică, ca viciu de consimțământ de tip special, poate avea ca suport, de cele mai multe ori **existența unei poziții dominante a unuia dintre partenerii contractuali, pe o anumită piață relevantă pentru un produs ori pentru un serviciu.**

Așa cum s-a arătat în literatura de specialitate, „o întreprindere are o poziție dominantă, când puterea sa economică îi permite să opereze pe piață fără să țină cont de reacția concurenților săi și consumatorilor intermediari și finali. Ca urmare, o întreprindere care deține o poziție dominantă poate să abuzeze de aceasta pentru a-și crește veniturile și pentru a-și consolida poziția pe piață, atât prin slăbirea și eliminarea concurenților, cât și prin interzicerea accesului pe piață a unor noi competitori”¹⁵. Conform prevederilor art. 6 alin. (3) din Legea nr. 21/1996, se prezumă în mod absolut că o întreprindere se află într-o poziție dominantă pe o anumită piață dacă deține cel puțin 40% din operațiunile comerciale ale acelei piețe.

Poziția dominantă, deși nu este prohibită, în principiu, dar dacă o astfel de poziție este utilizată în mod abuziv, spre exemplu, exploatând și profitând de starea de dependență economică a partenerilor comerciali care nu au alternative de a contracta, constituie potrivit prevederilor art. 101 și 102 ale Tratatului U.E. și Legii nr. 21/1996 a concurenței **o practică anticoncurențială interzisă și sancționabilă**. Spre exemplu, legislația românească a concurenței consideră, printre alte manifestări, că exploatarea stării de dependență economică a unui agent economic (partener contractual) și care nu dispune de o soluție alternativă în condiții echivalente, de către o întreprindere aflată în poziție dominantă constituie un abuz de poziție dominantă, comportament interzis și sancționabil¹⁶. Or, utilizarea abuzivă a unei poziții dominante, cu ocazia încheierii unor contracte cu partenerii economici (profesioniști, de regulă) ori cu consumatorii de către cel aflat într-o astfel de poziție, ar putea fi calificată ca o expresie a violenței economice, care ar trebui consacrată în mod neechivoc ca fiind un viciu de consimțământ.

¹⁴ E. Troncin, *Un nouveau vice du consentement: la violence économique apud* <http://mbavocats.eu/un-nouveau-vice-du-consentement-la-violence-economique/>.

¹⁵ A. Cotuțiu, G.V. Sabău, *Drept român și comunitar al concurenței*, Ed. C.H. Beck, București, 2008, p. 211.

¹⁶ A se vedea, pentru astfel de aprecieri și pentru comentarii, spre exemplu: T. Prescure, *Curs de dreptul concurenței comerciale*, Ed. Rosetti București, 2004, p. 205-216.

4. Starea de necesitate și violența

Astfel cum am menționat la începutul analizei noastre, legiuitorul român **asimilează, în anumite circumstanțe, starea de necesitate cu violența**, asimilare condiționată, însă, de împrejurarea ca cealaltă parte să fi profitat de respectiva stare de fapt.

Pentru a răspunde la întrebarea **ce se înțelege prin stare de necesitate**, vom apela la definiția lexicală, potrivit căreia aceasta poate fi calificată drept „împrejurare sau complex de împrejurări de fapt de natură a constrânge o persoană să consimtă la încheierea unui act juridic ori să săvârșească un fapt juridic (pe care nu l-ar fi consimțit ori nu l-ar fi săvârșit) în scopul de a evita sau de a limita consecințele unui pericol grav și iminent care amenință viața, integritatea corporală sau sănătatea sa ori a alei persoane apropiate, bunurile ale sale sau ale altei persoane, pericol ce nu poate fi înlăturat altfel¹⁷”.

Față de această definiție, de maximă cuprindere (generalitate) se impune a remarca situația că legislația civilă actuală – spre deosebire de cea penală (a se vedea prevederile art. 20 C. pen.) care conține o definiție specifică raporturilor de drept penal a stării de necesitate – nu oferă o definiție specifică unei astfel de situații de fapt, cu toate că ea poate avea importante efecte și implicații juridice. Singura referire, într-o oarecare măsură explicativă, vizând semnificația și conținutul noțiunii de stării de necesitate este aceea a textului art. 1361 C. civ., din care se poate desprinde ideea că acea persoană care „a distrus sau a deteriorat bunurile altuia pentru a se apăra pe sine ori bunurile proprii de un prejudiciu ori pericol iminent este obligat să repare prejudiciul cauzat, potrivit regulilor aplicabile îmbogățirii fără justă cauză”, poate fi considerată că a acționat în stare de necesitate. Din păcate, pentru economia studiului nostru, prevederea legală citată nu este îndestulătoare deoarece are în vedere un aspect particular al problematicii răspunderii civile delictuale, pentru fapta proprie și nu acela al condițiilor de validitate impuse de lege pentru încheierea actelor juridice.

Sugestivă în acest context al analizei înțelesului stării de necesitate este o decizie a Curții de casație din Franța, pronunțată într-o speță celebră din 1887, privind cazul unei nave eșuate în mare și a unui remorcher care a profitat de situație impunând un preț mult mai mare decât cel practicat în mod obișnuit, speță în care Curtea a reținut faptul că circumstanțele care l-au determinat pe căpitanul unui vas să accepte condițiile pe care nu le-ar fi acceptat niciodată dacă nava sa nu este în pericol, constituie viciul violenței¹⁸. Ulterior, această chestiune și-a găsit și o reglementare legală, fiind consacrată de Legea din 29 aprilie 1916 privind salvarea

¹⁷ M.N. Costin, C.M. Costin, *Dicționar de drept civil de la A la Z*, ed. a 2-a, Ed. Hamangiu, București, 2007, p. 920.

¹⁸ A. Bamdé, *L'abus de dépendance ou la violence économique*, <https://aurelienbamde.com/2017/02/20/labus-de-dependance-ou-la-violence-economique/>.

maritimă și, ulterior, de Codul de transport, care prevedea faptul că „un contract sau anumite cauze pot fi anulate sau modificate, dacă:

1. Contractul este încheiat sub o presiune abuzivă sau sub influența unui pericol și clauzele sale nu sunt echitabile;

2. Dacă plata convenită conform contractului este prea mare sau prea mică pentru serviciile efectiv prestate¹⁹”.

Desigur, situațiile în care starea de necesitate poate și trebuie asimilată cu violența – viciu de consimțământ pot fi mai numeroase și diverse.

În opinia noastră, din litera și sensul prevederilor art. 1218 Cod civil, intitulat „**starea de necesitate**”, se desprinde ideea că printr-o astfel de situație de fapt trebuie să avem în vedere acele situații excepționale (asemănătoare cazurilor de forță majoră și/sau de cazuri fortuite) în care, o parte a unui act juridic este constrânsă, sub aspect psihic-volițional, să încheie acel act, pentru a preîntâmpina, înlătura ori limita un pericol iminent la adresa sa ori vizând bunurile proprii ori chiar ale altuia, în condițiile în care cocontractantul, fără să fi contribuit ori să fi determinat starea de necesitate, de rea-credință fiind, a profitat de limitarea libertății de a contracta a celui afectat. Așadar, așa cum s-a remarcat în doctrină²⁰, **nu starea de necesitate constituie în sine o cauză de viciere a consimțământului ci doar împrejurarea și faptul că terțul contractant profită în mod neonest și abuziv de lipsa de alternativă a celui afectat de împrejurările care l-au silit să contracteze**. Suntem de părere că, în astfel de situații, contractanții care profită de presiunea pe care o poate genera o situație ori stare de necesitate asupra unei persoane se fac responsabil de exercitarea abuzivă a dreptului de contracta (a se vedea prevederile art. 1169 și 1170 C. civ.) faptă care este contrară principiului consacrat de art. 15 C. civ., privind interzicerea abuzului de drept.

5. Violența economică sau leziune?

O altă întrebare firească care se poate pune, în logica acestui studiu, este și aceea **în ce măsură abuzul de starea de dependență a uneia dintre părțile contractante față de cealaltă și obținerea, pe cale de consecință, a unui avantaj excesiv poate prezenta puncte comune cu viciul de consimțământ al leziunii?**

Pentru a putea oferi un răspuns cât mai corect, din punct de vedere logic și juridic, este necesar să avem ca premiză **definiția legală a leziunii**, definiție pe care o regăsim în cuprinsul art. 1221 C. civ., care stabilește că ne aflăm în prezența acestui viciu de consimțământ, atunci când „una dintre părți, profitând de starea de nevoie, de lipsa de experiență ori de lipsa de cunoștințe a celeilalte părți, stipulează în favoarea sa ori a unei alte persoane o prestație de o valoare considerabil mai mare, la data încheierii contractului, decât valoarea propriei prestații”.

¹⁹ Articolul L. 5132-6 din *Codul de transport* apud Aurélien Bamdè, *op. cit.*

²⁰ A se vedea, în acest sens, spre exemplu, Fl.A. Baias, E. Chelaru, R. Constantinovici, I. Macovei (coord.) *Noul Cod civil. Comentariu pe articole, art. 1-2664*, Ed. C.H. Beck, București, 2012, p. 1280.

Dacă anterior modificărilor operate în virtutea Codului civil din 2011, leziunea afecta doar actele juridice încheiate de către minori, sub imperiul noilor reglementări, aceasta poate afecta și actele juridice încheiate de majori.

În ipoteza actelor juridice lezionare încheiate de către majori dar și de către minori, în structura leziunii regăsim atât un **element obiectiv** reprezentat de **existența unei disproporții evidente între prestațiile reciproce ale părților**, cât și un **element subiectiv**, care constă în aceea că **una dintre părți profită de starea de nevoie, lipsa de experiență sau de cunoștințe a cocontractantului**. Așadar, se impune a reține că, și în prezența unui astfel de viciu de consimțământ, ca și în cazul violenței ocazionate de o stare de necesitate, **cocontractantul lezionar are o atitudine psihică abuzivă și speculativă**, care trebuie subsumată relei-crediințe și contrară exigentelor art. 14 C. civ.

După cum se poate reține din definiția pe care o dă legiuitorul francez și în cazul violenței economice, ca și în ipoteza leziunii, **la fundamentarea reglementării se are în vedere intenția cocontractantului de obținere, pe care contractuală, a unui avantaj excesiv, respectiv producerea unei disproporții nejustificate între prestațiile reciproce ale părților**. Așadar, în ceea ce privește **elementul obiectiv**, similitudinea pare să existe între cele două vicii supuse analizei paralele, cu atât mai mult cu cât, atât în cazul leziunii cât și în acela al violenței economice persoana care poate fi vinovată de astfel de comportamente are ca suport factual starea de nevoie în care se poate afla victima acelor comportamente.

Distincția esențială între cele două tipuri de vicii de consimțământ, credem noi, ar trebui să determine, în bună măsură, **elementul subiectiv care trebuie să precedă ori să însoțească comportamentele care pot intra în conținutul obiectiv al fiecăreia dintre ele**.

După cum am subliniat în cele precedente **leziunea, sub aspect intențional** presupune profitarea de starea de nevoie/lipsa de experiență/lipsa de cunoștințe a persoanei cu care se încheie actul, deci o exploatare a unui context pe care nu îl generează, dar de care profită partea, putând chiar aprecia că în astfel de situații, se poate reține **o intenție specială ori calificată a părții care a generat leziunea**.

Spre deosebire de leziune **violența economică**, deși uneori poate avea ca suport și existența unei stări de nevoie foarte acute și presante, **presupune sub aspect psihic-volițional o constrângere pe care o exercită partea care abuzează de starea de dependență**, stare care o situează pe o poziție parte dominată ori dependentă de partea abuzivă. Așadar, în cazul violenței economice **motivul determinant care ar sta la baza exprimării consimțământului la încheierea actului afectat de către un astfel de viciu juridic este o temere justificată, pe care una dintre părți o induce fără drept, celeilalte, obținând pe cale de consecință, un avantaj injust relativ la unele chestiuni ori prestații esențiale ale contractului**(spre exemplu, cu privire la nivelul prețului, cantităților de bunuri, condițiilor de livrare, garanții etc.).

Opinem că prin definiția pe care o dă violenței economice, că legiuitorul francez a intenționat să o delimiteze de leziune, încadrând-o în mod firesc în sfera generală a viciului de consimțământ al violenței.

6. Concluzii

Reglementarea de sine stătătoare a viciului violenței economice de către legiuitorul francez, cu toate particularitățile pe care am încercat să le identificăm și să le prezentăm în cadrul acestei succinte analize a unei reglementări relativ recente din dreptul francez (analiză care, de altfel, așa după cum este rezonabil, nu și-a propus să fie una exhaustivă) umple, din punctul nostru de vedere, un vid legislativ, demers la care jurisprudența și doctrina franceză și-au adus o reală contribuție.

Față de considerentele pe care le-am expus în cadrul acestui studiu și raportat la ipotezele variate pe care le naște practica, apreciem a fi necesară și utilă reglementarea acestora varietăți de violență și în legislația noastră, deoarece noile realități social-economice generate de manifestările specifice economiilor de piață integrate în piața unică europeană – dar nu numai în această piață – pot genera ori facilita astfel de comportamente care pot avea ca efect vicierea consimțământului subiectelor de drept aflate în situații de dependență economică, și nu numai de acest fel, față de partenerii contractuali. Astfel, așa cum am arătat în cele ce preced aceste concluzii, exploatarea abuzivă a unei poziții dominante, atitudine care nu îi conferă partenerului contractual dominat o soluție alternativă, cu ocazia încheierii unor contracte cu astfel de parteneri, poate îmbrăca forma și consecințele unui viciu de consimțământ pe care am putea să-l calificăm drept **violență economică**.

Necesitatea și utilitatea unei astfel de noi reglementări în dreptul român ar trebui să se fundamenteze tocmai pe constrângerea psihică pe care poate genera temerea justificată că refuzul de a contracta, în condițiile impuse de partenerul dominant, a celui aflat într-o situație de dependență economică, poate să-i atragă acestuia din urmă cele mai severe consecințe social-economice (blocaj economic, insolvență, șomaj etc.). Așadar, apreciem că, **de lege ferenda**, cel puțin pentru argumentul invocat anterior, ar putea fi preluat modelul francez în ceea ce privește reglementarea acestui viciu de consimțământ, cu mențiunea că unul dintre remediile („tratamentele”) juridice care ar putea fi avute în vedere pentru înlăturarea consecințelor asupra actelor juridice civile afectate de viciul de consimțământ al violenței economice, ar trebui să nu fie exclusiv nulitatea relativă a acelor acte și eventuala solicitare de daune interese, ci și acelea aplicabile în cazul **leziunii** [a se vedea prevederile art. 1222 alin. (1) și (3) C. civ. român]. În acest sens, avem în vedere și **posibilitatea victimei violenței economice de a opta pentru menținerea actului juridic afectat dar cu reducerea obligațiilor sale cu valoarea daunelor-interese la care ar fi îndreptățită sau reducerea propriei creanțe ori majorarea propriei obligații a părții aflate în poziție dominantă**, după caz și după cum este posibil și util pentru realizarea necesarului echilibru contractual.